

Milena Busquets

ASSAIG GENERAL

Traducció de Lurdes Serramià

AMS
TER
DAM

Títol original: *Ensayo general*

Primera edició: març del 2024

© Dels textos: © Milena Busquets Tusquets, 2024

Publicat d'acord amb Anagrama Editorial, S. A.

© De la traducció: Lurdes Serramià, 2024

© D'aquesta edició:

Editorial Amsterdam

Perú, 186

08020 Barcelona

www.amsterdamllibres.cat

Direcció editorial: Joan Carles Girbés

Edició: Marc Extraña

Correcció: Mònica N. Irún, Elisabet Kamal

Maquetació: M. I. Maquetación, S. L.

Disseny de coberta: Josep Dols

Impressió: Romanyà Valls

ISBN: 978-84-19960-11-5

Dipòsit Legal: B 4662-2024

Tots els drets reservats als titulars del *copyright*.

Taula

El que he perdut	13
Marisa	17
Romeu i Julieta	23
Ha passat un tren	27
La casa dels llibres	31
Els editors	39
La frivolitat	43
Homes	47
El Gran Teatre del Liceu	49
El somriure malèfic	53
Una obra completa	55
Retrobament	61
La flor i el cigarret	65
El Petit Príncep	69
Un escriptor	73
Què necessitem per ser feliços?	77
El mundial	79
Esriptores	83
El primer home	85
Escriure	87

Escriure a mà	91
L'obra mestra de cinc minuts	95
Desinteressadament	99
Deu anys menys tres dies	103
De l'amor i altres ximpleries	129
El dia més fred de l'any	135
Una vetllada amb Albert Serra	139
Otelo	147
El millor bany de l'estiu	151
Assaig general	155

Per a l'Héctor i el Noé, com sempre

L'amour est à réinventer, on le sait.
[S'ha de reinventar l'amor, és cosa sabuda.]

ARTHUR RIMBAUD,
Une saison en enfer

El que he perdut

JA NO TINDRÉ MÉS FILLS, no tornaré a sentir l'escalfor d'un nadó propi contra el meu pit, la lleugera repugnància de canviar un bolquer i la satisfacció (tan banal, tan completa) una vegada el nen està net i polit i tranquil. Ni la identificació, ni el reconeixement, ni l'afany de protecció. Tres quilos i mig de pes ja no significaran res per a mi. No tornaré a creure que una cosa miraculosa ha succeït i que la tinc entre els braços. No hi haurà més roba diminuta per rentar, ni bressol de vímet amb cortines d'encaix agitades per la brisa, ni biberons apilats com torres a l'aigüera, ni mantes espumoses de color rosa més petites que els meus xals.

Passo per davant de la secció de bolquers del supermercat sense aturar-m'hi, mirant-los de reüll i intentant recordar l'època en què anar a comprar-ne era part de la nostra vida quotidiana i quedar-se'n sense, un drama terrible, tan greu com quedar-se sense tabac uns anys abans, quan ens encantava fumar i a casa sempre hi havia cafè, cigarrets i vi, els elements

clau, pensàvem llavors, d'una vida d'adults a penes iniciada.

I quan alguna vegada, acompanyada dels meus fills, tinc el valor d'aturar-m'hi (els fills et fan més valent i més covard, més generós i més mesquí, més mortal i més immortal; ser pare és un estat exacerbant), em sembla increïble que en un passat no tan llunyà comprés bolquers, els triés amb cura i sentís un orgull secret quan els meus fills passaven a la talla superior. Llavors el Noé i l'Héctor em miren sorpresos, riallers o lleugerament ofesos, segons el dia, i em diuen: «Però, mamà, què fas?» «Vinga, anem a comprar cereals.»

Ja no sé agafar un nounat a coll —queda un buit al meu cos, el record d'un gest i d'una postura específica, un rastre llunyà i insignificant, no gaire diferent del que hi han deixat alguns homes, cap cos passa de manera significativa per un altre sense deixar-hi una marca, tots els cossos estan plens d'empremtes, no quedarà ni un centímetre lliure— i, encara que dediqués la resta de la vida a vagar pel món bressolant nads, no serien ni l'Héctor ni en Noé, i tampoc seria jo.

No tornaré a recórrer els carrers com si el món fos meu, com si estigués als meus peus i jo als seus, com si l'hagués de poblar de criatures meravelloses, com els déus i els joves, tornant-lo a fundar a cada minut, deixant una reguera de flors i de desig en el camí. Ja no vaig pel món, o gairebé mai, murmurant a cau d'orella

de qui ho vulgui escoltar: «Vine, et faré feliç». Ahir vaig veure una noia travessant el carrer, portava unes bermudes texanes mig caigudes, botes militars baixes i una samarreta de màniga curta sense sostenidors. Alguna cosa li era igual, tot li era igual, la seva vida pesava un gram, la portava a la butxaca posterior dels pantalons, al costat de l'encenedor. Ja no dividiré les aigües com Moisès. Ja no tornaré a ser un animal salvatge passejant per la selva.

Tampoc aniré a Londres amb la meva mare, ni tornaré a conèixer en Grego i l'Enric.

Em queden els viatges amb els meus fills i la lectura. En els llibres, la salvació completa encara és possible com quan la meva mare vivia; fora, no; en l'escriptura, no. Acabo de deixar un home de qui estic enamorada i tinc cent cinquanta anys.

Marisa

LA MARISA PESAVA VUITANTA QUILOS, sempre estava intentant fer dieta, tenia els cabells negres i lluent com una ala de corb i les ungles vermelles com la madrastra de la Blancaneu. De nena observava fascinada com se les pintava, totes dues assegudes a la taula del menjador de Cadaqués, ella al cap de taula i jo, petita aprenenta atenta, al seu costat. Em semblava que aquella mescla de ritual satànic —els cotons tenyint-se de vermell, els diversos artefactes punxants per tallar i retirar pells, l'olor d'acetona i d'esmalt d'ungles, la prohibició absoluta de tocar res— i de feina quotidiana —en aquell mateix lloc, altres dies o al vespre, la veia pelar patates i mongetes per sopar— amagava un gran secret. De la Marisa i de l'Elenita, la seva filla, amb qui em portava set anys i que també estiuejava amb nosaltres a Cadaqués (a més de la Pupi, la seva germana gran, abans de casar-se, i de la Lali, la caniche negra gegant; el meu germà i jo estàvem en franca i feliç minoria), vaig aprendre una forma de feminitat oposada a l'elegància beix i perlada de la meva àvia i a la indiferència absolu-

ta de la meva mare per qualsevol assumpte de cura personal. Gràcies a elles vaig descobrir que m'agradava ser dona molt de temps abans de ser-ho. Des dels meus onze anys observava els divuit de l'Elenita amb emba-daliment i fascinació. L'Elenita tenia el nas recte, els llavis carnosos, un gest a la boca entre despectiu i sor-neguer que feia que s'assemblés a Elvis Presley, un cos llarg, exuberant i massís, una pell feta per estar al sol i una cabellera negra, suau i ondulada. Complia tots els requisits de la bellesa espanyola, els guapos turistes que llavors poblaven Cadaqués es desmaiaven al seu pas i m'encantava anar a comprar i passejar amb ella. L'Elenita sortia cada nit, trigava hores a arreglar-se, s'emprovava mil conjunts i els rebutjava, quan per fi n'havia triat un, s'eixugava els cabells (amb assecador, a mi m'estava prohibit fer-lo servir perquè no m'elec-trocutés perquè, tot i que se'm considerava la nena més llesta del món, se'm tractava com la més beneïta) fins a convertir-los en un núvol negre vaporós i, just abans de sortir per la porta, es perfumava i es pintava els llavis. Jo, que als onze anys ja havia anat a París i a Venècia, que ja havia vist les piràmides d'Egipte i que anava sovint al teatre, no havia presenciada mai un espectacle com aquell. L'endemà esperàvem amb impaciència que es llevés i pugés a esmorzar (amb el pentinat desfet, el rímel corregut i una camisa de dormir de batista blanca, més maca fins i tot, si fos possible, que la nit anterior) per explicar-nos totes les seves aventures.

Qualsevol gest de feminitat una mica artificial i que requerís un esforç em fascinava, potser per haver tingut una mare a qui l'aparença física no importava gens. En qualsevol cas, no vaig heretar la feminitat, com alguna de les meves amigues amb mares més presumides; la vaig descobrir, de la mateixa manera que vaig descobrir l'amor físic, tota sola, amb joia, com una aventura.

La Marisa, la nostra mainadera, era valenta i decidida, dura, tossuda, afectuosa, però sense cap mena de sentimentalisme (més amb el meu germà que amb mi, ja que intentava equilibrar una balança que estava sempre inclinada a favor meu: el meu pare i el meu avi m'adoraven perquè eren homes i jo era una nena; la meva mare i la seva millor amiga, la meva àvia, m'adoraven perquè eren feministes i jo era una nena, i en general m'adorava tothom perquè la meva única obstinació a la vida era ser adorada, no adora-ble, adorada). La Marisa també era gandula, com tota la gent sensual, malgastadora i molt bona explicant històries. Havia tingut una vida llarga, difícil i plena d'alts i baixos, però sempre que ens parlava del seu passat ens feia riure, no coneixia el lament. I passava tant de tot com el meu avi: menys dues o tres coses a la vida, tot els era igual, no s'alteraven per res, no es deixaven arrossegar pel tumult, però eren generosos i magnànims, tothom els estimava (o jo els estimava). Crec que aquest tipus de menfotisme positiu, que en realitat era una forma de tolerància extrema, ha pas-

sat de moda. És una llàstima, era gent que feia el que s'havia de fer sense enfadar-se ni indignar-se i sense importar-los mai el que pensarien els altres.

La Marisa va ser la meva mainadera, la meva cançur, la meva *tata* o com es digui ara (segur que algú ha inventat un terme més igualitari i just), però cap d'aquests termes abasta el que va representar realment per a mi. Tampoc puc dir que fos com una segona mare, vaig sobreviure a la primera pels pèls.

Al final de la seva vida, quan ja feia molts anys que vivia a Cadaqués, va decidir comprar-se una moto per pujar i baixar pels pendents del poble. Era una bogeria i una irresponsabilitat i les seves filles (i el marit de la gran, que era un home molt seriós i molt assenyat) van posar el crit al cel. Se la va comprar de totes maneres, és clar, com hauria fet la meva mare. Tinc dues imatges de la Marisa (en tinc milers, però dues de favorites, antagòniques –si no tens almenys dues imatges absolutament antagòniques d'algú, és que en realitat no el vas conèixer–) que la defineixen: el ritual lent i minuciós de pintar-se les ungles d'escarlata i ella damunt de la moto –una mica massa grossa i una mica massa gran potser per anar amb moto– recorrent el poble a tota velocitat amb les bosses d'anar a comprar, els cabells grisos encara magnífics voleiant-li al voltant de la cara i un somriure triomfal al rostre. A l'hospital em va dir que volia que el seu net preferit, el més disbauxat i eixelebrat, es quedés amb la moto. No

sé on va anar a parar al final. El dia del funeral, que era ple de militars molt circumspectes a qui no havíem vist mai a la vida (la Marisa era filla de militars de Lleó), i al qual em va acompanyar la senyora de la neteja de la meva mare (encara que tampoc es pot dir que fos només la senyora de la neteja, totes les persones que treballaven per a la meva mare acabaven sent amics i gairebé família, amb els avantatges i els inconvenients que això comportava), perquè ella era de viatge i al meu germà no li agraden els funerals, l'Elenita em va abraçar i em va dir: «Què faré sense la mamà?».

L'Elenita va morir uns anys més tard d'un càncer d'ovaris. Tenia un fill. Un dia, anys després de totes les morts, em va semblar veure'l a la plaça del poble, s'havia convertit en un adolescent bru i espigolat, amb el rostre extraordinari, sensual i una mica embadalit de la seva mare. M'hi vaig acostar i li vaig preguntar, estúpidament commoguda i esperançada: «Ets el fill de l'Elenita, oi?». Em va mirar de dalt a baix amb cara de fàstic, va aclucar els ulls i va contestar: «No», va girar cua i va marxar, tan tranquil i amb tant desvergonyiment com un príncep. Segur que la Marisa hauria rigut.

Quan intento recordar instantànies de persones estimades, també veig la meva mare a alta mar, del costat del cap de Creus, surant enmig de les ones, traient només el cap castany i després gris fora de l'aigua, pregant-me que em tirés d'una vegada, assegurant-me que l'aigua estava boníssima, increïble, com mai, el

millor bany de l'estiu, que me'n penediria moltíssim si no ho feia.

També veig el meu avi caminant pel passeig de la Bonanova en direcció a casa nostra. En una mà porta un paquetet allargat lligat amb un cordill marró, un pastís de poma de can Foix, i amb l'altra subjecta la corretja d'un dels nostres teckels. S'ha posat un vell jersei de caixmir beix amb coll de punta, un altre ritual manual que em fascinava de nena: com tothom sap, el caixmir bo fa boletes. Doncs el meu avi matern, que era cirurgià, una vegada a l'any, amb unes tisores diminutes tallava totes les boletes dels seus jerséis, un treball molt pesat. Al meu avi la roba li importava un rave, portava la que tenia fins que queia a trossos —la meva àvia, tan elegant, tan perfecta, es posava malalta— i uns pantalons de pana del mateix color. No sé qui és, però és el meu avi. Al costat seu soc feliç, anem al cinema, mengem copes de gelat gegants per berenar, llegim contes fins que me'ls sé de memòria i una vegada a la setmana retira delicadament, davant les mirades atònites i indignades de la cuinera, de la meva mare i de la meva àvia, un per un, els fideus de la meva sopa d'arròs i fideus perquè sap que l'arròs m'agrada, però els fideus no.

Camino amb un exèrcit rere meu: un vell amb un pastís de poma a la mà, una dona grossa damunt d'una moto vacil·lant i una dona amb els cabells grisos enmig de les ones. Són invencibles.